08/10/2019

Οι ανασκαφές στον Πετρά και το Μινωικό Ανάκτορο

/ Παιδεία και Πολιτισμός

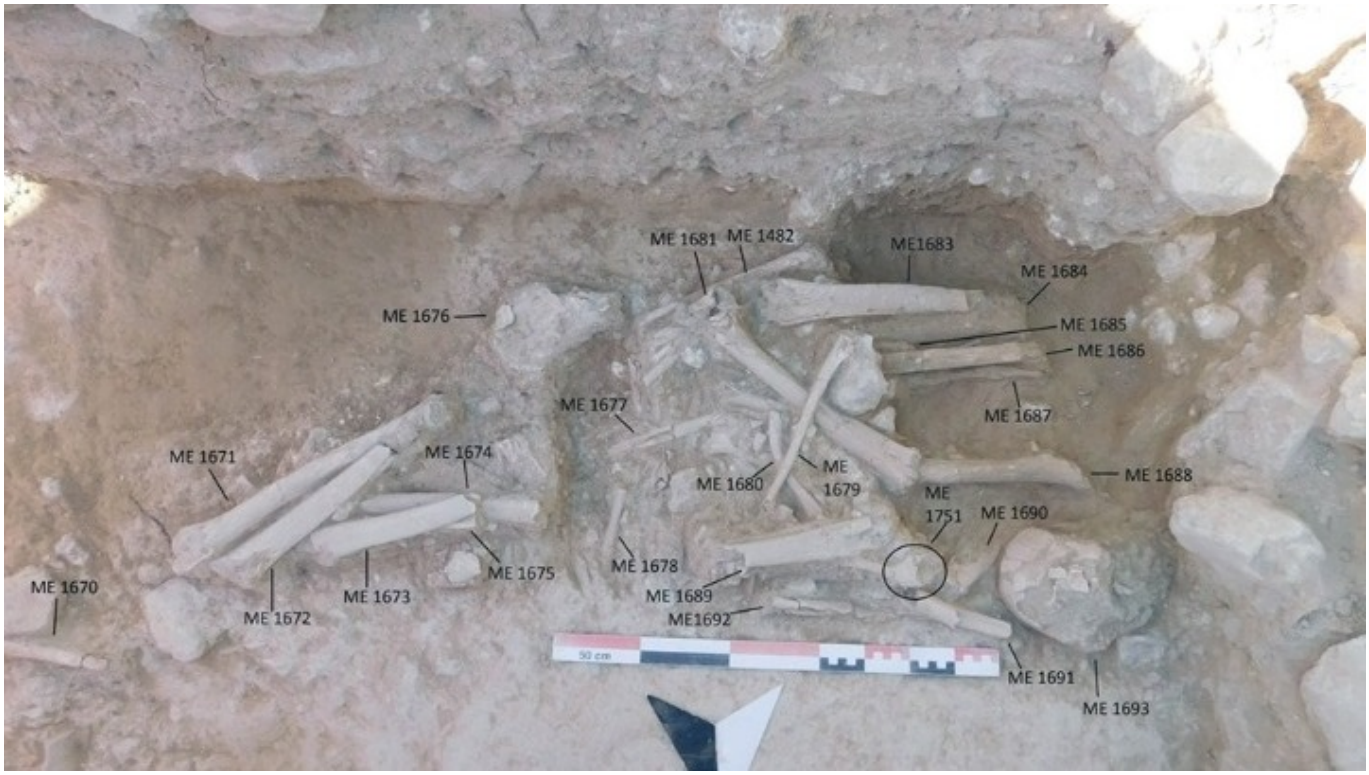

Με αδιάλειπτη χρήση από το 2800 έως το 1800 π. Χ. περίπου, δηλαδή για περισσότερο από χίλια χρόνια, το ασύλητο μινωικό νεκροταφείο της ελίτ στον Πετρά Σητείας δίνει πολύτιμες πληροφορίες σε πολλά επίπεδα. Πολύ περισσότερο όταν στην ίδια περιοχή, άκμασε ένα από τα παλαιότερα ανάκτορα της Κρήτης, στο οποίο έχει βρεθεί το καλύτερα σωζόμενο από τα τρία ιερογλυφικά αρχεία του νησιού (Κνωσός, Μάλια, Πετράς).

«Το νεκροταφείο συνδέεται με τον ανακτορικό οικισμό του Πετρά, αλλά ανήκει σε μια ορισμένη κοινωνική ομάδα. Δηλαδή, δεν φαίνεται να εξυπηρετούσε όλο τον πληθυσμό του αστικού οικισμού, που θα ανερχόταν σε μερικές χιλιάδες. Όσοι είναι θαμμένοι ανήκαν σε ανώτερες κοινωνικές ομάδες», σημειώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η Δρ. Μ. Τσιποπούλου, επίτιμη διευθύντρια του υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, επικεφαλής των ανασκαφών που εδώ και 16 χρόνια διεξάγονται στο νεκροταφείο του Πετρά Σητείας, με διεπιστημονική ομάδα από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Η ίδια, εξάλλου, διευθύνει από το 1985 τις έρευνες στον Πετρά, όπου έχουν έρθει στο φως τρεις μινωικοί οικισμοί και το Μινωικό ανάκτορο.

Τι συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν για τα μέλη αυτής της ελίτ που έζησαν και πέθαναν στον Πετρά πριν από τέσσερις χιλιετίες; «Στο νεκροταφείο υπάρχουν άνδρες και γυναίκες όλων των ηλικιών, από νεογέννητα έως άνω των 45 ετών. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία είναι κυρίως άνδρες, γιατί οι γυναίκες με τις πολλές γέννες, δυστυχώς, πέθαιναν νωρίς. Από τις ανθρωπολογικές μελέτες που έχουν γίνει, ξέρουμε ότι ήταν δυο εκατοστά ψηλότεροι από άλλους πληθυσμούς της ίδιας εποχής στην Κρήτη, δηλαδή ως ελίτ θα είχαν πρόσβαση σε καλύτερη διατροφή. Επίσης, είχαν λιγότερες ασθένειες, αν και έχουν ανιχνευτεί αρκετές όπως δείχνει η παθολογία των οστών, π.χ. καρκίνος οστών, μεσογειακή αναιμία, και αρθρίτιδες. Για πρώτη φορά στη μινωική αρχαιολογία έχουμε τόσες πολλές πληροφορίες από τους ίδιους τους ανθρώπους, δηλαδή από τα σκελετικά τους κατάλοιπα, γιατί η ανασκαφή και η τεκμηρίωση του σκελετικού υλικού γίνεται από ομάδα ειδικευμένων οστεοαρχαιολόγων. Κι αυτό είναι πάρα πολύ σπουδαίο. Όταν θα μπορέσουμε να κάνουμε και άλλες έρευνες (π.χ. DNA και ανάλυση ισοτόπων στροντίου), τότε θα μάθουμε πολλά ακόμα και πολύ ενδιαφέροντα για την κοινωνική οργάνωσή τους».

Τα κτερίσματα των ταφικών κτιρίων είναι εξαιρετικά πλούσια, συχνά από πολύτιμα υλικά και αποτελούν έργα τέχνης, κυρίως μικροτεχνίας. Ενδιαφέρουσα όμως είναι και η ίδια η οργάνωση του νεκροταφείου. «Ήταν οργανωμένο σε υπέργεια ταφικά κτίρια, χτισμένα το ένα δίπλα στο άλλο, που μοιάζουν με σπίτια. Η κάτοψή τους αποτελείται από τετράγωνα ή ορθογώνια δωμάτια και διαδρόμους. Όλα τα ταφικά κτίρια είναι πάνω από 50 τ.μ., αλλά έχουμε αρκετά μεγαλύτερα των 100 τ.μ. Το μεγαλύτερο είχε 13 δωμάτια, περίπου 5-10 τ.μ. το καθένα. Στην αρχιτεκτονική του νεκροταφείου ανιχνεύεται σαφέστατος κοινωνικός ανταγωνισμός, καθώς δεν υπάρχουν δυο όμοια κτίρια. Φαίνεται ότι κάθε οικογένεια ή γένος προσπαθούσε να κάνει κάτι καλύτερο από τον γείτονα», αναφέρει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η ανασκαφέας.

Επίσης το νεκροταφείο του Πετρά περιλαμβάνει δυο μεγάλους χώρους τελετουργιών, ένα στο νότιο τμήμα που συνδέεται με μοναδικής σημασίας ταφικό κτίριο και ένα δεύτερο, μεγαλύτερο, στο βόρειο τμήμα, ο οποίος εξυπηρετούσε 5-6 παρακείμενα ταφικά κτίρια. «Στους χώρους αυτούς έχουμε βρει -χωρίς υπερβολή- τόνους κεραμικής, πήλινα ειδώλια, λίθινα αγγεία και πολλά αγγεία με πλαστικές διακοσμήσεις, όπως για παράδειγμα μικρά ζωόμορφα ειδώλια, με απεικονίσεις ταύρων, ακόμα και ενός σκύλου, καθώς και κεφάλια γάτας, μάλλον της κρητικής αγριόγατας, που ήταν προσκολλημένα σε αγγεία. Έχουμε φέρει στο φως επίσης αρκετές φιάλες (μικρά μπολ), μερικές με έναν καθιστό ταύρο, και άλλες με κρίνα ή ανθρώπινες μορφές προσαρμοσμένα στο εσωτερικό τους», δηλώνει η κ.

Τσιποπούλου στο ΑΠΕ-ΜΠΕ.

Το εντυπωσιακό -αν και όχι τόσο περίεργο για τους ειδικούς- είναι ότι όλα, αγγεία και ειδώλια στους χώρους τελετουργιών, ήταν σπασμένα επίτηδες. «Φαίνεται ότι στο τέλος των εορτών μνήμης και σεβασμού προς τους προγόνους τα αγγεία που είχαν χρησιμοποιηθεί για κατανάλωση φαγητού και ποτού αλλά και τα λατρευτικά σκεύη, τα έσπαγαν και δεν τα ξαναέπαιρναν στο σπίτι τους. Είναι κάτι που συνηθιζόταν και σε νεότερες εποχές, όπως στη γεωμετρική και στην κλασική, αλλά ακόμα και σήμερα, πολλές φορές σπάνε αγγεία πάνω στους τάφους. Σκεύη που χρησιμοποιούνται σε νεκροταφεία γενικά θεωρούνται μιασμένα. Έχουμε βρει, λοιπόν, τόνους αντικειμένων σε αυτούς τους δυο χώρους τελετουργιών, που είναι πάρα πολύ σημαντικοί και για την κοινωνική οργάνωση που δηλώνουν», εξηγεί στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η ανασκαφέας του νεκροταφείου της Πρώιμης και Μέσης μινωικής περιόδου.

Το νεκροταφείο λειτούργησε χίλια και πλέον χρόνια … Και μετά τι; «Με την καταστροφή του πρώτου ανακτόρου, γύρω στο 1800 π.Χ., παύει και η χρήση του νεκροταφείου, παρά το γεγονός ότι και το ανάκτορο ξαναχτίζεται και ο οικισμός συνεχίζει να υπάρχει. Αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, γιατί δηλώνει ουσιαστικές πολιτικές, διοικητικές και κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες παρατηρούνται όχι μόνο στον Πετρά, αλλά γενικά στο νησί. Θεωρούμε ότι μετά τον μεγάλο σεισμό και τις πυρκαγιές που κατέστρεψαν τα πρώτα ανάκτορα, επικράτησε η Κνωσός η οποία επέβαλε τους δικούς της όρους», απαντά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η κ. Τσιποπούλου. Η οποία μας εξηγεί ότι ακόμα δεν έχει βρεθεί το μεταγενέστερο, δηλαδή το Νεοανακτορικό, νεκροταφείο του Πετρά. «Γενικά στην αρχαιολογία της Κρήτης αυτό είναι ένα θέμα. Υπάρχουν πολύ λίγα Νεοανακτορικά νεκροταφεία, δηλαδή από το 1700 έως το 1450 π.Χ., ενώ αντίθετα έχουν εντοπιστεί πολλά προγενέστερα και μεταγενέστερα. Η χρήση του νεκροταφείου του Πετρά σταματά με την καταστροφή του παλαιού ανακτόρου».

Ο Πετράς άκμασε σε συνάρτηση με το λιμάνι του, κύρια πύλη εισόδου και επαφών με την Ανατολή, δραστηριότητα που μειώθηκε ουσιαστικά όταν η Κνωσός ίδρυσε το ανάκτορο της Ζάκρου, με λιμάνι πιο βολικό για το εμπόριο με την Ανατολή. «Ο Πετράς επειδή βρισκόταν στο βορειοανατολικότατο άκρο της Κρήτης, ήταν η κύρια θέση για τις επαφές με την Ανατολή στις πρώιμες φάσεις. Έχουμε επομένως εισαγωγή πολλών πολύτιμων αντικειμένων, κυρίως από την Εγγύς Ανατολή, την Αίγυπτο και τη Συρία. Τα κυριότερα από αυτά ήταν οι ημιπολύτιμοι λίθοι για τους σφραγιδόλιθους, τα κοσμήματα και τα λίθινα αγγεία, αρκετό ελεφαντόδοντο για σφραγιδόλιθους και χάντρες, χαλκός, χρυσός, καθώς και το ασήμι που θα προερχόταν από τις Κυκλάδες. Έχει βρεθεί στο νεκροταφείο του Πετρά ακόμα και

μια χάντρα από lapis lazuli, δεμένη με χρυσό, που θα είχε φθάσει στη Μεσόγειο από το Αφγανιστάν με κάποιο καραβάνι. Φέτος, εξάλλου, ήρθε στο φως και ένας αιγυπτιακός σφραγιδόλιθος σε σχήμα σκαραβαίου. Είναι πραγματικά πάρα πολύ πλούσιο νεκροταφείο. Βέβαια μαζί με όλα αυτά τα όμορφα πράγματα, κυρίως πρώτες ύλες, έρχονταν και τεχνικές, αλλά και ιδέες, οι οποίες επηρέασαν τον Πρωτομινωικό και τον Μεσομινωικό πολιτισμό -όπως τρόποι κατασκευής των λίθινων αγγείων, που προήλθαν από την Αίγυπτο- αλλά και πολλά άλλα που δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε», τονίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η ανασκαφέας για τα σπουδαία ευρήματα του νεκροταφείου, η έρευνα του οποίου αναμένεται να ολοκληρωθεί ως το 2021.

Πληροφορίες για τις έρευνες και τις δημοσιεύσεις που έχουν γίνει για τον Πετρά Σητείας υπάρχουν στην ιστοσελίδα της ανασκαφής https://petras-excavations.gr/el

Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο της ανασκαφής του Πετρά Σητείας